

crkva u svijetu

godina XI • broj 4 • split • 1976

KRITIKA ILI IZAZOV?

Urednik

Usprkos svojim revolucionarnim tendencijama naše je doba još uvijek konvencionalno, pomodno, da ne kažem servilno. Puno je sukoba i kontrasta, nemira i traženja, pa ipak često bježi od pravih problema. S jedne se strane divi avangardi, rušiteljima konvencionalnih klišeja, s druge i samo nameće svoje, i ne usuđuje se pomisliti da bi se mnogošta moglo i drugačije postaviti. Jest, tjeramo modu; nije važno kako se zove — maxi ili mini.

Osjeća se to na svim područjima. S maskama pristupamo jedni drugima, pa onda isto tako stvarima i događajima i, najčešće, samim »gorućim« problemima. Kritika mukom muči, a ako otvori usta, onda zaboravi — da je kritika. Umjesto da zapne u živo, bavi se — pohvalama, ili tračevima. — Ništa novo pod suncem — rekla bi stara mudrost.

Iako ovdje nije riječ samo o teologijskom svijetu, naš je izazov izravno njemu upućen; pomalo svima nama, posebno našim uredništvima i profesorima. Kritika je kritika, i neka pojedine iznimke — ostanu samo potvrdom općeg pravila.

Nije istina da se u nas ništa ne događa, da se ne radi, ili da nemamo uspjeha. Ali je istina da se svi skupa malo bavimo ozbiljnim problemima. Od propovjedaonice do tiska sve je nabujalo, sve vrvi biranom riječi, visokom tehnikom, stručnim izrazom. No kad se to dobro pogleda, onda se jasno naziru uobičajeni klišeji. Retorika i publicistika tjeraju svoj stil, da bi lakše zaboravile na prave probleme.

A ipak se i u nas i u svijetu osjećaju ti problemi. I mnogošta se zbiva, ruši i dograđuje. Ta gradnja traži i svoje čvršće i sigurnije temelje. Mi, istina, najčešće vidimo samo vanjske obrise, površinska zbivanja, pa nas to nekako više zanima. Svijet senzacija, viceva, priča... sve više postaje moda. Kozerija osvaja. No je li to sve? Tà, svima nam je dovoljno jasno da ispod tog površinskog svijeta leže ključna pitanja, da praksa, koliko god otvarala put teoriji, mora imati neka svoja jasna načela, da se egzistencijalna problematika redovito zasniva i rješava u skladu s metafizičkim uporištima... da današnji ljudi ne nose dugu kosu samo zato što im se to prohtjelo, nego zato što ih je na to prisilila jedna duboka životna filozofija, kojoj oni, često, ni imena ne znaju, itd., da ne nabrajamo. — Snažna misao i čvrsto duhovno odredište svojom unutrašnjom snagom nalaze i danas svojega odjeka u ovom na oči pomodnom životu.

Osim optimizma i pesimizma koji se naizmjenično javljaju postoji i treći put: suočenje s konkretnom situacijom, raščlamba i rješenje njezinih uzroka. Senzacijama ili lijepim pričama, bile one vesele ili tužne, stvari se ništa ne mijenjaju. U jednom razdoblju kao što je naše, kad su se tolike vrednote pokobile, nije čas da se zabavljamo; uporni rad jedino je rješenje, studiozne obrade, a ne neke paljativne reprodukcije ili novinske manipulacije. Psihologija masa ima razloga da posegne za kojekakvim sličicama i psihologemima, ali i sama zna da se na tome ne gradi životni nazor, da u jednom svijetu, koji ne može živjeti bez stvarnih vrednota, treba otkrivati te vrednote, tražiti dublja rješenja, sudbinska uporišta. Teologija je uvijek s tim računala. To joj je bila dužnost i obveza.

Počnemo li s kritikom suvremene katoličke misli, konstatirat ćemo da se pod udarcima modernih filozofija hermetički zatvorila u se. U nas i u svijetu. Stoljetno oslanjanje na tomizam i stare silogeme, svojim otporom prema novim kretanjima i skretanjima, pretvorilo je tradiciju u tradicionalizam i tako izgubilo nužnu kreativnost. Na našem hrvatskom području, gdje smo i inače oskudijevali izvornom misli i samo-svojnim pokretima, to se do nedavno nije toliko ni osjećalo. U novije vrijeme, kad je — unatoč površinskoj odbojnosti prema filozofijskim problemima — misaona potka i te kako važna, mi se gotovo i ne usuđujemo misliti o kršćanskoj misli. Suvremena teologija, zastrašena prozirnim pozitivizmom, otklanja filozofiju kao nepotrebnu i štetnu. Možda pretjerujem, ali ne mnogo!

Naravno, ako temeljne postavke i metode nisu važne, onda se može pričati po miloj volji. U svijetu bez sigurnih vrednota, ništa nije vrijedno ili, bolje, sve je jednako vrijedno, to jest nevrijedno. Tu onda ni kritika, svedena na takav zaključak, nema što reći. Možda zato, ili tko zna zbog čega, u nas gotovo i nema kritike. Smirnije je živjeti u miru, nego poricati javno mišljenje, pričati kako je nešto lijepo, nego ga pokušati promijeniti, ispraviti. Stoga o našoj kritici nemam što govoriti. To da je nema, mogao bih i sebe okriviti.

U vrijeme kojekakvih kompromisa, bolje je išta nego ništa. No propust je to, velik propust.

Ozbiljna bi kritika imala pune ruke posla s našim današnjim vijestima i obavijestima, tautologijom i kakofonijom, raspravama i sličicama. Jer,

često se priča umjesto da se zagriže u stvarnu problematiku. Kritika je svima nama potrebna. Zrela, nepristrana, dubokoumna slobodna kritika!

Sve se ovo tek djelomično odnosi na našu teologiju. Što se događa kad je pogledamo izbliza? Je li bar teološka misao u nas prisutna? Je li svježja, funkcionalna, sigurna, ako i nije izvorna? Imamo mnoštvo glasila i izdanja, velik broj — možda najveći koji je dosada postojao u hrvatskoj Crkvi — teoloških stručnjaka, bar onih sa završenim ispitima i diplomama. Više od stotinu profesora radi na našim teološkim školama i fakultetu. Ima tko pisati i govoriti. I doista, u nas se, možda i previše, i piše i govori. I, zanimljivo, previše šuti. Jest, i na teološkom području. Sastajemo se često i predajemo, oslušujemo pljesak, pišemo po glasnicima, novinama i revijama... Od svega toga najmanje govorimo o teologiji. Bar o onim temeljnim pitanjima o kojima bismo morali govoriti.

Publicistika, usporedbe i priče imaju svoju određenu vrijednost; nema smisla to poricati. Ali ako se samo na tome ostane, ili, točnije, kad se samo time služimo, onda je to »paljatistika«. Slike iz našeg života, sukobi i senzacije, promjene i informacije, koliko god draškale, zadovoljavale i rado se čitale — nisu ono pravo. A vrijeme je da se u naše doba počne govoriti ovdje na ovom našem terenu i — o onom pravom, o temeljnim teološkim, etičkim, ekleziološkim pitanjima, o sadašnjosti i budućnosti našoj.

Ako teologija nema što govoriti o slici svijeta, ne bi se morala odricati teološkog životnog nazora, religioznog nazora na svijet i njegova fundiranja.

Ne mislim tvrditi da se u nas ne radi. No ovaj čas me zanima što i kako se radi. I to u prvom redu na području stvarne duhovne kulture. S tim međutim, nismo zadovoljni. Nismo, jer vjerujemo da bi se moglo i moralo mnogo bolje i solidnije raditi. Treba nam poduzetnih ronilaca u dubine naše suvremene ljudske i kršćanske problematike, upornih pokretača ustajalih voda, intuitivnih i domišljenih pregalaca, pravih znanstvenika i teologa. Umjesto tradicionalnih klišeja i suvremenih galimatija treba nam studioznih radova, umjesto marginalnih osvrti i informacija treba intuitivnih i domišljenih studija. Nije dovoljno da se samo radi, govori i piše! — Riječ je danas toliko devalvirala da joj samo hrabri i domišljeni sadržaji mogu vratiti povjerenje. I nije ovdje govor samo o jednoj ili drugoj našoj školi, ustanovi ili publikaciji. S ovog stajališta gledano, svi smo se pomalo uspavali. Gotovo prije nego što pročitamo koje naše glasilo, redovito znamo što u njemu piše. Jer, piše se da se piše, izdaje da se izdaje. A to je besposlen posao. Mrtav je, bez duše.

Boljom organizacijom i reorganizacijom dalo bi se mnogošta promijeniti, mnogo toga postići. Prije nekoliko godina govorio sam o izradi naše hrvatske katoličke enciklopedije. Naravno, u ovakvim prilikama i devalvacijama teško je pristupiti tom poslu. Što ne znači da to ne bismo mogli. Osim ozbiljna rada i hvatanja u koštac sa stvarnim problemima koji se nameću našem vremenu, trebalo bi nam očito više međusobnog razumijevanja, suradnje i jedinstva. I o tome se bojimo govoriti. A svi vidimo kako živimo svaki za se.

Nije sve do nas, ali najviše smo sami krivi. Razbijenost naša na biskupije, redove, provincije, pokrajine — ili koješta drugo — ometa zajedništvo akcije i sustavnijeg pristupanja našim današnjim problemima. Ilustracije radi spomenimo samo jednu stvarčicu. Nepotrebno se stvaraju i održavaju glasila, škole, institucije; samo zato jer je to »moja škola«, »moje glasilo«, »moja institucija«. Naravno, nije se čuditi, jer ona druga jednako nije »naša«, nego opet »moja«. Vrijeme je da se o tome govori i piše, da se prisilimo na razmišljanje, da sve to postane — naše. I to ne samo na papiru, nego stvarno.

Život teče dalje. Svojim tokom. S nama ili bez nas? I o nama zavisi. Da bi bio i ostao našim, nije ga dovoljno živjeti i promatrati, treba ga i osmisliti. Uvijek nanovo! Jer, on ne miruje.

Kad smo na teologijskom području, podsjetimo ponovno na obveze naše današnje Crkve i teologije. Nije stvar laka; to svatko zna. Ali je očito da se veliki problemi ne rješavaju malim trudom. Sa životom se treba iz dana u dan suočavati. Promatrati njegovo lice i naličje. Za sve se zanimati, sve pratiti. No na tome se samo ne može ostati. Valja jednom dubinski zahvatiti njegovu problematiku, pozabaviti se ključnim problemima.